

РІШЕННЯ

Антикризового штабу стійкості економіки в умовах воєнного стану та
Правління УСПП

Відсутність програми діяльності Уряду як фактор зниження стійкості та економічної самодостатності України.

Сучасні виклики для ефективного розвитку добувної промисловості України

м.Київ

28.03.2025 р.

За участі представників Верховної Ради України, центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, Національної академії наук України, РНБО, структурованих об'єднань та організацій промисловців, підприємців, роботодавців, профспілок, об'єднаних територіальних громад проведено розширене засідання **Антикризового штабу стійкості економіки в умовах воєнного стану (АШ) та Правління УСПП** з питань:

1. Відсутність програми діяльності Уряду як фактор зниження стійкості та економічної самодостатності України.

2. Сучасні виклики для ефективного розвитку добувної промисловості України як визначальної складової забезпечення ресурсного потенціалу відновлення.

1. Під час розгляду питання підтверджено загальну актуальність аналізу та прогнозів соціально-економічного розвитку у Рішенні АШ від 30.01.2025 року, про що свідчать поточні тенденції:

Темп реального ВВП у січні 2025р. скоротився до 1,5% в річному вимірі, що нижче прогнозу під бюджет 2025р.(+2,7%) .

Головні стримуючі фактори - воєнні ризики, відсутність комплексних дій Уряду, жорстка монетарна політика, дефіцит трудових ресурсів, підвищення витрат на енергозабезпечення.

Згідно із щомісячним опитуванням підприємств «Український бізнес під час війни», що здійснює Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, у лютому 2025 року темпи скорочення обсягів виробництва зберегли тенденцію до погіршення,

Частка підприємств із замовленнями наперед на рік та більше складає 19%. тих, які мають замовлення не більше ніж на 2 місяці - 51%. У лютому 2025 року сумарна частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність, становила 62%, кожне п'яте (21%) підприємство працювало менше ніж на половину потужності або не працювало порівняно з довоєнним часом.

Середня заробітна плата в Україні за лютий 2025 року становила 18 589 грн., розмір мінімальної заробітної плати на 2025 рік у місячному розмірі - 8 000 гривень. Значно вищі соціальні стандарти у сусідніх країнах (У Польщі мінімальна заробітна плата з 1 січня 2025 року становить 4666 злотих *брутто* або 47 943 грн, у Чехії - 20 800 крон тобто 35360 грн), що зменшує стимули для повернення українських біженців на Батьківщину та загострює проблему дефіциту трудових ресурсів для відновлення країни.

Ухвалене НБУ рішення підвищити облікову ставку до 15,5% річних погіршує умови кредитування бізнесу.

При цьому вільні ліквідні кошти банків перевищують 700 млрд грн. Крім того, в позабанківському обігу знаходиться близько 135 млрд дол. готівкової іноземної валюти. Вказані активи і ліквідність значною мірою збільшилися саме під час війни. Однак перерозподіл цих коштів банками на цілі економічного розвитку залишається вкрай слабким.

Рівень кредитування економіки постійно зменшується, незважаючи на державні кредитні програми. Лише 5% обсягів промислового виробництва України забезпечено кредитною підтримкою банків (відношення працюючих кредитів до обсягів реалізації промислової продукції). Незначні обсяги кредитної підтримки промисловості і реального сектору в цілому при колосальних обсягах державних витрат на банківську систему перетворюється на проблему рівня національної безпеки.

Планується, що в 2025 р. власні доходи покриватимуть 48 % потреб для фінансування дефіциту та погашення боргу.

Основним джерелом покриття потреб будуть зовнішні позики та гранти - 1,8 трлн грн (75% потреб), станом на лютий 2025 року рівень державного прямого та гарантованого боргу сягнув 92% ВВП.

Економіка країни функціонує в умовах валютного дефіциту, який покривається переважно за рахунок джерел зовнішньої допомоги. Основна причина валютного дефіциту – від’ємний торгівельний баланс. За 2 місяці 2025 р. імпорт товарів зріс на 12,3%, у той час як експорт зменшився на 13,6%.

Міжнародна допомога залишається ключовим фактором збереження валютної та макроекономічної стабільності.

З урахуванням наведених вище показників учасники засідання відзначають, що План пріоритетних дій Уряду на 2025 рік (розпорядження КМУ від 18 лютого 2025 р. № 131-р), не відображає системи актуальних заходів подолання негативних тенденцій, зокрема:

- не надає адекватних потребам часу відповідей щодо перспектив поступового нарощування спроможностей галузей промисловості з метою відновлення ресурсної самодостатності;
- не має пропозицій щодо втілення сучасних методів промислової політики, основаної на розвитку технологічно складних галузей з високою доданою вартістю;
- в умовах зростаючих обсягів від’ємного зовнішньоторговельного балансу відсутня стратегія локалізації та імпортозаміщення;
- відсутнє комплексне завдання зі створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, малого та середнього бізнесу;
- незважаючи на наявні проблеми 4,7 млн ВПО (внутрішніх біженців) немає визначених засобів поступової реалізації протягом 2025 року взаємопов’язаних проєктів із забезпечення громадян житлом, зайнятістю, соціальною інфраструктурою,

- відсутні програмні завдання вирішення проблеми психофізичної реабілітації, соціальної адаптації громадян, які постраждали від повномасштабної війни;
- немає завдань з реалізації заходів відповідно до Стратегії демографічного розвитку на період до 2040 року.
- в умовах стратегічно важливої євроінтеграції відсутні завдання з адаптації до стандартів та технічних регламентів ЄС, НАТО.

За результатами розгляду першого питання учасниками засідання Антикризисного штабу пропонується:

1. КМУ

1.1 Розглянути питання щодо внесення зміни до Плану дій Уряду (пропозиції АШ від 30.01.2025 надсилались на адресу КМУ), які враховували б застосування цільових інструментів активізації індустріального розвитку та підтримки інноваційної діяльності, що мають бути невід'ємною частиною загальної економічної стратегії відновлення, впровадження заходів з підтримки людського капіталу, інновацій, модернізації інфраструктури й покращення бізнес-клімату з орієнтацією на зростання ефективності державного управління, уникнення нераціонального розподілу ресурсів та конкурентного доступу до сировинних ресурсів.

1.2 З огляду на те, що широкомасштабні торговельні обмеження Уряду США впливатимуть у близькій перспективі на глобальну економіку та багатосторонню торговельну систему у цілому через порушення сталих торговельних зв'язків, ланцюгів поставок, відпрацювати прогностичні сценарії та механізми нівелювання поточних ризиків для нарощування українського експорту товарів та послуг у Національній експортній стратегії до 2030 року, що опрацьовується наразі Мінекономіки.

2. КМУ, НБУ з метою розширення доступу до кредитних ресурсів на ринкових засадах (Рішення АШ від 30.01.2024 р., 20.06.2024 р.):

2.1 Проаналізувати стан реалізації заходів зі застосування інструментів державної політики та ринкових механізмів для розширення кредитування пріоритетних галузей відповідно до Стратегії розвитку кредитування: спрямованих на активізацію кредитної підтримки банківського сектору у відновленні пріоритетних галузей в умовах воєнного стану, розвитку законодавчої бази для стимулювання кредитування тощо.

2.2 Розглянути питання запровадження інструментів цільового пільгового рефінансування банківських кредитів із дотримання як основного принципу застосування таких інструментів зобов'язання позичальника зі створення якомога більше робочих місць та забезпечення самоокупності проектів.

3. Міністерству оборони, Міністерству з питань стратегічних галузей промисловості, Міністерству фінансів, Міністерству економіки

З метою забезпечення більшого завантаження виробництв ОВТ різних форм власності вжити заходів:

3.1 З удосконалення практики укладання перехідних та довгострокових контрактів, своєчасне визначення планів закупівель ОВТ, що сприятиме завантаженню виробничих потужностей ОПК, забезпеченню плановості операційної діяльності та прогнозованості оборонних закупівель;

3.2 Переходу з казначейських на банківські рахунки для пришвидшення авансування, замовлення комплектуючих наперед, забезпечення безперебійної реалізації замовлень;

3.3 Поетапного відкриття контрольованого експорту озброєння та військової техніки з метою завантаження виробничих потужностей державних та приватних виробників озброєння та військової та спеціальної техніки.

4. Антикризовому штабу стійкості економіки в умовах воєнного стану

Спільно з НАН України організувати (II квартал 2025 р.) проведення засідання з питання «Забезпечення інституційної спроможності системи органів державної влади».

2. Сучасні виклики для ефективного розвитку добувної промисловості України як визначальної складової забезпечення ресурсного потенціалу відновлення.

Галузь надрокористування попри повномасштабну війну залишається вкрай важливою для України та має серйозний потенціал для розвитку та виходу на світовий ринок критичної сировини. Виторг від експорту мінеральних продуктів (корисних копалин) за результатами 2024 склав 8,1% від загального обсягу (проти 6,5% за результатами 2023 року). Після дворічного зниження експортного обсягу (на 47,8% у 2022 році та ще на 45% у 2023 році) за результатом 2024 року зафіксовано суттєве зростання — на 38,7%, що стало можливим завдяки дії “морського коридору” Чорним морем. Але порівняно з обсягами експорту за 2021 рік виторг за 2024 рік становить всього 39,8%.

Вирішальними для створення оптимальної стратегії розвитку цього сектору чинниками є забезпечення координації з боку уряду та парламенту, стабільна регуляторна база, залучення інвестицій з метою розвитку переробної промисловості та локалізації виробництва, а також прозорість оподаткування, ліцензування, якісні геологічні дані у відкритому доступі, зручні процедури їх отримання тощо.

Так, вже протягом 30-ти років, приріст нових запасів переважної кількості копалин не компенсує їх видобуток, що значно актуалізує питання формування стимулів для розвитку державно-приватного партнерства, більш активного

залучення приватного капіталу у сферу геологорозвідки. Адже наразі в законодавстві не передбачено надання окремих спецдозволів для геологічного вивчення і практично відсутні стимули для бізнесу ризиковано інвестувати у нові нерозвідані ділянки.

Отже проблема недостатнього рівня розвідки ділянок корисних копалин є як головним бар'єром для розширення банку родовищ, так і головною причиною відсутності інтересу з боку зарубіжних інвесторів до наявних родовищ.

Вагомим фактором є слабка правова захищеність, що містить потенційну небезпеку позбавлення спецдозволів власників, що отримали його законним шляхом на основі чинних на той час актів законодавства.

Так, на сьогодні інформація про запаси та ресурси багатьох корисних копалин в Україні (зокрема, йдеться про дані щодо покладів алмазів, золота, літію, титану, платини та інших стратегічних матеріалів) є обмеженою грифами «таємно» або «для службового користування», що перешкоджатиме укладенню міжнародних угод у сфері надрокористування та ускладнюватимуть співпрацю зі стратегічними партнерами та набуватиме критичної ваги в умовах, коли Україні бракує необхідного капіталу та сучасних технологій.

За підсумками обговорення, учасниками АШ пропонується:

1. КМУ

Забезпечити скоординовану реалізацію причетними ЦОВВ заходів у рамках оновленої Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року:

1.1 з оновлення українських стандартів звітності про запаси корисних копалин і гармонізації їх з міжнародно визнаними,

1.2 розв'язання проблеми перегляду грифів секретності на інформацію про запаси стратегічних корисних копалин

1.3 відкриття ринку для здорової конкуренції через конкурси та аукціони, спрощення регулювання в частині отримання земельних ділянок для потреб надрокористування,

1.4 використання інструментів фіскального та кредитного стимулювання та інвестування в профільну освіту та науку,

1.5 розвитку інфраструктури та локалізації переробки та виробництві кінцевих продуктів.

2. З урахуванням наявних зауважень бізнесу щодо ризиків збільшення адміністративного тиску та додаткових фінансових витрат підприємств у сфері надрокористування в умовах воєнного стану провести консультації з представниками галузі з питання доцільності прийняття проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення зміни до постанови Кабінету

Міністрів України від 13 березня 2022 р. № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) в умовах воєнного стану, який передбачає відновлення планових та позапланових перевірок надкористувачів, діяльність яких віднесена до високого ступеня ризику.

3. Верховна Рада України

Організувати у профільному Комітеті ВРУ обговорення проекту постанови «Про розроблення законодавчої бази для створення преференційних умов діяльності бізнесу країн-партнерів України в рамках Післявоєнного Альянсу» №13067 від 10.03.2025 із залученням науковців, правників, галузевих асоціацій, бізнесу з метою гарантування конкурентного доступу до розробки сировинних ресурсів та сприятливого інвестиційного клімату у сфері надкористування як для іноземних так і вітчизняних інвесторів.

**Президент УСПШ,
Співголова Національної тристоронньої
соціально-економічної ради**

А.К.Кінах